

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GODINU K 2
- NA PO GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

IZLAZI SVAKOG ČETVRTKA

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGOVORNI
UREDNIK: VLADIMIR KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ILI POGODBI

God. II.

ŠIBENIK, 24. lipnja 1909.

Broj 61.

Zašto i kako se dr. Smodlaka posvadio sa misnicima.

Zaludu je kriti i izvrćati. Otkad se dr. Smodlaka stavio na krivi put, služeći se svakim načinom da za sobom zavede naš „mali puk“, otdada je u našoj Dalmaciji zavlada mrka noć, u čijim tminam gospodare ljudi svake fele, pod pokroviteljstvom demokratskih advokata.

Noć je kovačnica svakog zla. Sela su naša, kao i naši gradovi, uznemireni. Bune, prevare, pijanstvo, kamatništvo, ocrnjivanje, klevetanje, psovke i napadaji, sve se to kod nas događa. Ljudi se tomu tako privikli da se zlu više i ne čude. Takovo je stanje dakle svakome očito, a nije bome ni dr. Smodlaka čorav da ne vidi kako se širi kukolj, koga je posijao. Vidi ga on, ali duše nema da ga prizna. U tomu se on razlikuje od svih ljudi.

Oko sebe je okupio jato crnih vrana, da s njime zajedno kljocaju poštenje onih, koji nisu htjeli pristati na njihovo nepoštenje.

Eto, to je bio pravi razlog da su se demokratski advokati odlučili svega pisati i svašta lagati. Dosta je njima reći da se govori ili piše protiv misnicima, svaku pa bilo i najgadniju laž primali su u ruke, kao da je dignuta iz evandjelja. Misnici su krivi što nisu sa demokratskim advokatima, i zato su ovi protiv njima.

Bilo je doba kad je dr. Smodlaka bio najbolji prijatelj misnika, k njima je dolazio kao u svoju kuću, gostio se i bratska im pisma pisao. Hvalio je do nebesa njihov rad i požrtvovnost za narod naš i za našu knjigu. U njima je vidio prave pučke prijatelje. Nije mogao dosta nahvaliti njihovo znanje i zvanje, jer hoćeš ne ćeš — ovo je dr. Smodlaka dobro znao — da su mnogi od misnika nauke dovršili bolje od samih advokata. Mogli su na svijetu imati svako blago božje da se nisu posvetili za misnike. No svega se oni odrekli da živu „s malim pukom“ u kojem zabitnom selu do smrti. Zato je Smodlaka znao, pa mu misnik nije bio kao svako obično čeljade.

Medjutim dr. Smodlaka promieni kabanicu, i počeo puk mamiti na krivi put. Nije njemu ni na kraj pameti dobrostanje puka, nego kako se nasamaro sa svojom politikom, hotio se podignuti. Prvašnja politika nije davala dosta dobitka, on je zato zašao

u puk, da s pukom može barem jednu udobnu palaču sagraditi za stanovanje. U računu se nije privario. „Mali puk“ je svoje bisage iskrenuo u njegove šake, a danas je palača već gotova.

Kako je mogao do toga doći? Sasvim lako. Advokat se uvijek zna naći kad mu je kesa prazna. Ali je dr. Smodlaka u mudrosti nadkrilio svoje drugove. On je najprvo posijao smutnju u našim selima, iza smutnje nadošlo je pravdanje, za pravdanje svak treba advokata, a ovoga je valjalo plaćati. Dakle što više je smutnja, više je za njega dobitka. Na primjer, kaže se da sud u Splitu nije kroz deset godina prije imao sa težacima toliko pravda, koliko u ovo 3—4 godine, otkad se Smodlaka proglasio da je prijatelj „maloga puka“. Ima ih preko polovice, od kojih niti su oni niti njihovi stariji ikada bili tuženi na sudu do sada. Sada su pako na crnoj knjizi, a dr. Smodlaka može, ako hoće, promišljati, u kakovu propast vodi naš narod njegov nauk.

Pred takovim činjenicama misnici nisu mogli ostati prekrštenih ruku. Oni su morali ili poći za Smodlakom ili se njemu usprotiviti. Drugim riječima ili puk upropastiti radeći sa Smodlakom, ili ga spasiti radeći protiv Smodlaka. Sa Smodlakom nisu mogli biti, jer bi se našli u društvu svakog zla, koje danas čine demokrati. Odlučili se protiv njemu, premda su znali da će naići na srdžbu crnih splitskih advokata.

Tim advokatima su ovako poručili: Da ste vodili naš puk na pravom putu kreposti i blagostanja, bili bismo vam na ruku u svemu. Nu kad ga vodite na krivi put, moramo biti protiv vami. Znamo već da ćete nam se osvetiti. Pa eto: ocrnite nas slobodno, ali naroda ne ćemo izdati; klevetajte nas, ali ne ćemo begenati vašu deračinu: ozloglasite nas, ali ne ćemo širiti ni pijanstvo ni kamatništvo: pišite protiv nama svega, ali se pokloniti ne ćemo ni vašoj mudrosti ni vašem bogastvu: zovite nas slobodno i tužite nas sudu, ali znajte da nas ne ćete nikada uplašiti, jer vas se ne bojimo.

Ova junačka i poštena poruka silno je razljutila demokratske advokate. Bilo je dosta to da oni saspu svu svoju gnjilu bljuvotinu protiv njima.

Ne treba da nabrajamo koliko su laži izrekli a koliko ih napisali. Ne treba, kažemo, jer je to danas svakome poznato.

Eto to je pravil uzrok zašto i kako su se dr. Smodlaka i njegovih drugovih advokati morali posvaditi sa misnicima. A ti, mali i voliki puče, sudi jesu li oni pošteno postupali.

Šta je nova po svijetu.

HRVATSKA.

Još traje razprava protiv nekim pravoslavnim, koje tuži vlada da su radili za kraljevinu Srbiju, a za uništenje Hrvatske. Sada se izpituju svjedoci. Iz njihovih se riječi vidi da su zbilja neki Srbi, osobito po Slavoniji, sijali mržnju između kršćanskih i rišćanskih seljaka. Ima li prave krivnje i na kome, znati će se kad svrši cijela razprava.

MADŽARSKA.

Ima više sedmica, da su se dosadašnji ministri odrekli, ali se još nezna, tko će na njihovo mjesto. Neovisna stranka, kojoj je glava Košut, htjela bi da se sve njezini ljudi stave u novo ministarstvo, ali to ne da kralj, a ne bi ni drugim strankam bilo drago.

Stari su ministri imali nalog od kralja da pripreme novi zakon za izabiranje zastupnika, kakav je i u Austriji. Evo prodje više godina, a od toga ništa još. Mogli su to davno zgotoviti, ali oni traže nepravedni i lukavi način kako će i po novom izbornom redu Madžari, kojih nema ni polovica u Ugarskoj, druge narode gnječiti i odirati. Oni bi htjeli da Madžari i njihovi činovnici dobiju po više glasova, a od drugih narodnosti da imaju po jedan samo; suviše oni hoće da se daje glas očito, da mogu kasnije progoniti one koji nisu za njih glasovali. Uhvamo se da im to kralj neće dopustiti, nego da će za svakoga biti jednako. Tada će, ako Bog da, biti škršena običaj i sila madžarska.

Dosadašnje ugarsko ministarstvo ostati će glasovito i za našu hrvatsku povijest. Ovo su oni Madžari, kojima su naši ljudi iz Dalmacije i Hrvatske pomogli (god. 1905.) da dobiju vlast naruke, a oni nam za uzdarje zakonom potvrdiše madžarski jezik po svim hrvatskim željeznicama, podigoše silesiju madžarskih škola po našim zemljama — možemo reći — ukinuše naš hrvatski sabor. Eto kakva je madžarska vjera i zahvalnost. Lud ko im više vjeruje!

KRETA ili KANDIJA.

Velik je otok izpod Grčke. Prvašnjih vjekova bio je i pod Turskom. U zadnje vrijeme data mu je neka neovisnost i sloboda ali pod vlasti sultana. Pošto su na Kreti sve mal ne kršćani i grci, to se oni žele sjediniti sa svojom majkom kraljeviom Grčkom.

Grčki bi kralj na to rado pristao, ali se boji da joj Turska naviesi rat. I rekao bi da nova vlada u Carigradu jedva želi uhvatiti tu prigodu. — Velevlasti drže radi mira malu posada na Kreti i nekoliko ratnih brodova. Na prvi bi lipnja imale ukloniti vojsku, ali sva je prilika da neće to učiniti, kako su bile obećale Turskoj. Dok su one na Kreti, do rata neće doći.

Sastala se dva cara. Na 17 tek. sastao se je ruski car Nikola sa njemačkim na ratnim ladjam u baltičkom moru. Poslije velike protivnosti prošle zime izmed Berlina i Petrograda radi Bosne, ovaj posjet nije bez neke. — Da se nisu vladari sastali samo iz ljudstva i prijateljstva, nego da se radi o ozbiljnim dogovorima, razabiremo i iz toga što su se tom prigodom duго razgovarali dva prva ruska ministra sa njemačkim državnim tajnikom.

Što će nam blagajne?

Po našim zagorskim i primorskim mjestim zasnovalo se ovo deset godina sila blagajna. I ove blagajne ne leže mrtve, nego rade, a osobito su ove godine pokazale svoj život i svoju moć. Mnogi od naših seljaka — a neće ni oni biti sami — ne shvaćaju koja je prava svrha ovih ustanova i kako one valja da rade. Mi ćemo im to nastojat protumačiti.

Blagajna prima novac na štednju i opet daje ga u zajam. Ona je za to koristna i onima koji imaju novca, i za one koji novca nemaju. Ko ima gotova novca, mjesto ga držati u kući, neka ga stavi na banku. U kući mu leži mrtav, t. j. koliko je ostavio toliko će i naći, a na blagajni raste; nek je sada položio sto kruna, do godine mu poskoči na sto i pet, a u 15 godina glavnica će se blizu podvostručiti. Koji pak nemadu novca, dati će im ga blagajna uz umjerenu kamatu, pa budu li pametni i radišni, eto tim novcem mogu pošteno raditi i pomoći se.

Ako pogledamo naše prilike po Dalmaciji, blagajne su dobre i korisne sa više razloga.

Blagajna oslobadja iz žvala kamatnika.

Je li naš težak zapao u ruke bezdušna kamatnika i trgovca, propao je. Kamata je velika: 10, 15, 20 po sto, a da bi Bog dao da kadgod ne izadje i više od 20 po sto. Nije u stanju ni da godišnju kamatu izplati, a kamo li će glavnice, koja u malo godina od 100—200 forinta naraste do 500 i 800. Ko će ga iz ovoga izvući? I zemlje, i kuća često, idje na dražbu. Težak ostaje na putu. Ob ovom bi nam znala dosta pripoviedati drniška krajina.

Blagajnam je svrha da jadnog dužnika izbave iz ruku ovih smrtnih pijavica. Blagajna izplati za težaka dug, a on će njoj puno lakše nego li trgovcu plaćati malu godišnju dobit i malo po malo glavnice povraćat.

U gladnoj godini priskače u pomoć.

Ob ovome ne treba nam puno govoriti. Ta prošle bi zime, po nekim krajevima, i blago bi bilo pokrepalo i ljudi od nevolje umirali, da se ne budu naše blagajne makle. One su nabavljale siena, kukuruza, pšenice, boba na stotine hiljada kruna. Pomogla je nešto vlada, u dobar su čas došle i radnje, ali moramo po duši

reći da su najviše blagajne spasile puk u ovoj tužnoj godini. Tko je da ne vidi i da ne će priznati ovu korist blagajna? Što bi bez njih bilo od Vrlike, Promine, od drniške, sinjske krajine...?

Pružaju potrebitu vjeresiju.

Blagajne imaju i drugu plemenitu svrhu: one pružaju težaku, obrtniku, trgovcu potrebiti novac. To im je dragocjena glavnica. S njom će jedan obnoviti i poboljšati zemlje, drugi će zametnuti trgovinu ili nabaviti materijal za svoj zanat, pa bude li okretan i pametan, radiša i štedišan moći će, sve pošteno i pravedno, priživiti i uduženu glavnice po malo izplaćivati.

Blagajna mu u ovome slučaju daje načina da prižive, ona mu je izvorom dobitka i napredka, isto kao što su zemlja, zanat i nauk čovjeka po sebi sredstvom dobitka i života.

Blagajna valja još da težaka

Privikne na štednju.

Blagajna nije samo za to da daje, ona valja i da prima, jer ako se svakome daje a od nikoga ne prima, u brzo će blagajne doći kraju.

Prodade li težak ljetinu, uhvati li za duvan, dobije li na radnji, nek ne drži novac uza se, nego brzo s njime na blagajnu. Da je i mala stvar, ne smeta. Po Kranjskoj, na seoskim blagajnam ima i jedna sitna štedionica. Slovenci ju zovu „pčelica“. Na nju se među male svotice 20 hel., 10 hel., i 2 hel. Ovo je najviše za mladjariju. Tu se heler po heler, na svršetku godine nakupi po 10—20 kruna; u desetak godina i po koja stotina. Kako je ovo liepa jabuka momku ili djevojci pri vjenčanju!

U nas su na žalost slabe godine, mala dobit, jedva da se prižive. Da, ali ima krajeva gdje se liepog novca dobije što na radnjam, što za duvan, bajamu i dr. Znam, otišlo bi da je i trojskruko. Nego valja se stisnuti, pa ako je ikako moguće staviti nešto na stranu. Po nekim se krajevima mnogi vladaju po onoj: „dok se ima nek se guma“. Dok se ima, jede se i gosti na vas mah. Ovo je grdni i živinski običaj. Ako se njega čovjek ne ostavi, nigda dobra ni napredka. Ko se tako vlada, i nije pravi čovjek.

Dvie rieči na srce?

Ljudi božji — težacim govorim — novac vam blagajna ne daje niti može dati mukte. Znajte da i na nj valja točno plaćati dobit, da će se i taj novac morati po svaki način povratiti. Ovo nek vam je u viek pred očima. Ne dižite dakle nigda bez velike nužde. Ne dižite nego onoliko koliko vam je od prieke potrebe. Radite i štedite, bježite od krčme i daleko od pravde. Mislite kako ćete dug umanjiti a ne povećati.

Oni pak, koji vode blagajne, neka dobro otvore oči. Nek paze kome daju. Je li čovjek razsipan i pijanac, je li lien i nepametan, za nj ne smi biti novca. Ako je takav u blagajni, valja ga iz nje iztjerati.

Čuli smo da su u jednome selu dizali težaci novca iz same obiesti. Uzeo komšija sto kruna pa hoće i on imati svoju stotinu u džepu. Za ovake lude i divlje hire upravitelji neka ni helera ne dadu. Bio bi jad i sramota kad bi sveta stvar kao što su blagajne, dale prigodu da se planduje i u ludo baca.

Blagajna valja da našeg težaka podigne, da mu u biedi priskoči, da ga na rad prisili, na štednju i umjerenost priuči. Ovo je njihova svrha. Ako ovako budu raditi, biti će od njih sreća i blagoslov za naš narod. Upravitelji za ogromni trud i sve-djernu skrb biti će obilno nagradjeni.

Ružnoj rani zgodna ljekarija.

Ples sv. Gjija.

Ima neka čudna bolest — Francuzi je zovu ples svetog Gjija (danse de Saint-Cuy) — koja čini jadnika da skače sad na jednu sad na drugu nogu. Od muke i boli tielo mu se savija, te poslije nekoliko časaka padne vas satrven i znojem obliven.

Naš poučavatelj prosjaka spazi jednog dana na najotmenijoj pariškoj ulici (Šanzelize) mladića u ovoj teškoj bolesti. Okolo njega nakupilo se svieta. Pomisli da nije i ovo varalica. Pristupi k njemu u času kad je već dvadeseti put shrvan pao na jednu sjedalicu i stade s njim sa sažaljenjem govoriti o njegovoj bolesti.

U misli da se je namjerio na liepu zgodu, stade mu tobožnji bolestnik potanko opisivati uzrok (ujid biesnoga psa) i razvitak svoje tužne bolesti. Što je on dalje govorio to sam se ja izkazivao — piše g. Berry da me više zanima njegovo pripoviedanje. Najzad ganut rekoh mu da ga mnogo žalim, ali da se je — sreća za nj — namjerio na liečnika, koji se baš tim bolestima bavi i lieči ih, da ću ga odvesti u moju bolnicu, gdje će kroz kratko vrieme sasvim ozdraviti.

I ne čekajuć njegovog odgovora diže se i pozovne kočijaša da ih odveze do bolnice. Tada se zgodi čemu se on i nadao. Kočija se ne bijaše još zaustavila pred njima, a moj ti bolestnik, zaboraviv svoju „tešku bolest“ pobježe na vas mah, noseći sa sobom novac što ga je od milosrdnih prolaznika sakupio.

Ko bi prebrojio sve načine, koje ove varalice, osobito u velikim gradovima u svojoj bezposlici izmišljaju e da mame milostinju i time oškode prave siromahe? Dosta je ovo nekoliko što navedoh.

Prosjačka noćišta.

U velikim gradovima uz obilje i razkoš ima biede i potrebe možda više nego i u najsiromašnijem selu; uz liepe i dobrotvorne ustanove još većih i žalostnijih nereda.

Na stotjne siromaha prolazi noć pod vedrim nebom, sklone se u nugao ulica, pod mostovima i triemovima.

Oni koji mogu i hoće platiti od 10 do 20 para prinoćivaju u osobitim gostionam za siromahe. Ali jao, kakve su to gostione, kakva, li noćišta!

U nekim se do u noć kasno pjeva i pije dok se ne iztroši što se je preko dana sakupilo. Potom idju na spavanje. U nizkoj, kadgod podzemnoj sobi spavaju obično na zemlji ili tavanu po ciele hrpe siromaha, pomiešano mlado i staro, zdravo i bolestno, kadgod mužko i žensko, bez zraka, bez ogrnjača, u smradu i tiesnoći.

U velikom gradu Parizu ima više ovakih hotela za prosjake. Poznatiji su „Crljeni kaštel“, „Kuća Parent“, „Hotel Konac-vieka“, u kome njegov gazda zna naći mjesta za više od hiljada dviesta siromaha. Sve je dakako upotriebljeno, donapokon podrum hodnici i skale.

Kad čovjek udje u ovakovo jedno nočište, ostane izvan sebe i u čudu se pita: jeli ovo dvadeseti vek napredka i prosvjete, vjek bratstva i jednakosti? Gdje su vlasti, što rade da neznadu ili ne mare da ovu biedu doskoče, da ovu ranu na tielu društva izliče?

Tri vrste prosjaka.

Koji o tudjoj milosti živu, neki su zbilja potrebni, niti svoga niti svojih imadu, a izvaditi ne mogu, pa su prisiljeni da idju od vrata do vrata.

Ima drugih, zaista oskudnih i gladnih, trpe možda više neg najgori prosjak, ali se stide prositi. Odjeveni su prilično i na njima ne bi rekao, da ih tolika bieda ubija. Nekoć bili bogati i ugledni, a sad u nevolju zapali.

Napokon su oni naši lažni siromasi, koji prose, jer neće da rade.

Kršćanska ljubav i zauzetnost vlasti nadjoše načina kako će lakše razpoznati prave siromahe od krivih i kako će prosjacima sviju triju vrsta priskočiti u pomoć.

Ta prve su ubožki domovi, kao što je već zasnovan jedan u nas u Šibeniku. Mjesto da se potucaju od vrata do vrata, potrebni i bez kuće, stanuju i hrane se u tome domu, gdje je liepi red, čistoća i dovoljna hrana.

Za one koji imadu svoj stan, ili se stide, javno prositi zasnovana su obično društva gospodja, koje izpitivaju za te jadnike i diele im po kućam prama potrebi pomoć, utjehu i zarade.

Prosjake-varalice, kad uhvate i odkriju, neke države osude i stave u tamnicu. Oni su zaslužili kaznu, ali to nije način kako će ih se izličiti. Da vidimo kako se s njima postupa u dvi male države, u Belgiji i u Nizozemskoj.

U Belgiji.

Kad si varalicu stavio u tamnicu, dao si mu prigode da se liepo hrani bez truda, da odpočine i da u bezposlici izmišlja, kako će opet varati. Često se dogodi da se tu sastane, sa najgorim zločincim, koji ga još više izkvara i svakome zlu nauče. Ovo nije zgodan način.

Ovakoj vrsti treba više lieka i popravka nego li kazne.

Belgija je podigla za skitalice, prosjake-lienčine i varalice osobite naselbine, tri za mužke, a jednu za ženske, odijeljene i različne od onih za obične zločince.

(Nastavit će se).

Kako će donapokon svršiti Eiffelov turanj?

Ti Francuzi a poimence Parizlije ćudnovati su ljudi. Sve im brzo dodijava; u svojoj prevrtljivosti baš su originalni; nestalnost im glavnom oznakom života.

Oni su već siti i Fiffelovog turnja i hoće da ga maknu s mjesta. U tu svrhu sastavio se odbor, koji bi ovo pitanje pretresao i na posljedku bio je poprmljen zaključak da ga svakako odstrane do god. 1910. Te godine svršava dopust udieljen društvu koje s njime upravlja.

Izradjeni su različiti nacrti u što bi se imao kašnje upotrebiti; izmedju ostalih je i taj, da bude prenesen gdje god kraj mora da služi svjetionikom za putujuće morem. Ali ipak nije izključena mogućnost da ga prodadu kom stranom kapitalisti.

I tako, to remek djelo umjetništva, obelik dvadesetog vieka, izradjen u samom željezu, možda bude nepuštano od samih koji ga uzdigaše! Tko zna da se Parizlije još ne predomisle te ne budu dopustili da ih se dieli od njihova liepog tornja!

Ugledajmo se u Slovence pučke stranke.

Prošlih dana pučka slovenska stranka u Ljubjani imala je sjednicu koja je bila brojno posjećena i tu je govorio valjani svećenik, narodni zastupnik i prisjednik na zem. odboru, *Dr. Lampè*, gdje je oštro protestirao protiv guljenja bosanskih kmetova ustojenjem magjerske agrarne banke, te je nadodao, da jaram što ga dušmani spremaju bosanskom puku mnogo je gori i teži od turskoga. Ovom prigodom poslan je vrlo me otačbeniku i poborniku za narodna prava *Dru. Šušteršiču* pozdrav i izraženo mu je povjerenje. To su mu brzojavno saobćili na ovaj način: *pozdrav junačkom borcu proti izrablivanju bosanskog puka. Dolje tirani i lihvari. Živila socijalna i nacionalna pravda. Borite se neustrašivo do pobjede, ne dajte da okupirane zemlje oskrvrne krvoločni spekulativizam i veleizdajnički koštizam.*

Bože daj, te mogli i mi Hrvati slati ovakovih brzojava našim zastupnicima i drugim perjanicam.

Iztaknuti nam je samo da je pučka slovenska stranka i kršćanska, te njezini pristaše nisu samo vatreni *slovinci* nego i otvoreni *katolici*. Dosta je kazati da je njihovim virtualnim vodjom sam presv. Biskup *Dr. B. Jeglič*.

Izmedju njega i njih vez je nerazdruživ; što zastupnici slovenske pučke stranke započimaju raditi u parlamentu, biskup nastavlja u gospodarskoj kući. Vidili smo ga prigodom izborne reforme, kako se za nju junački i neustrašivo borio; zadivio je cielu kuću, nenaučnu prisustvovati takovim neobičnim prizorima, gdje jedan crkveni prelat stupa na mezevo da mladenačkim zanosom brani pučka prava protiv silnih samodržaca, velikaša i kapitalista. U taj čas otresao se on *ukočenog konservativizma i prešao na polje naprednog demokratizma.*

Nije čudo dakle da je slovenska pučka stranka sa takovim vodjom najuzornija i najbolje disciplinovana stranka u cijeloj Austriji; u isto vrijeme i najzaslužnija za svoj narod.

Što radi ta stranka za slovence mučno je kazati, samo ćemo iztaknuti, što nam je rekao jedan odlični rodoljub iz Dalmacije, koji je kompetentan da dade svoj sud i dobro je upućena u slovenske prilike, a ljude im dobro poznaje: da bi mi imali, reče on kako-vih, je kod Slovenaca, te kada bi onako žilavo i neumorno radili, mi bi i politički i materijalno bolje stali. Tko je danas i kod nas da nije čuo za jednog *Šušteršiča, Kreka, Poošeta, Lampè* a i druge? To su ljudi, čigovi glas prodire preko granica slovenske zemlje; *vlade im ne imponiraniju i ne ugibaju se borbama i ne strepe pred vlastodržcima; ne bježe pred žrtvama — silno ih se boje neprijatelji. Ljudi su na svom mjestu!*

Mi ne želimo drugo nego da i naši vodje podju za njihovim izgledom, jer više je i vrijeme da se počme i kod nas **ozbiljno** raditi.

Naši dopisi.

Dolac, d. u lipnju 1909.

Gosp. Uredniče, izvolite u Vašoj zaslužnoj „*Prav. Puč. Slobodi*.“ tiskati ovaj dopis. Kojim kanim malko prosvietati dopis Dolac Svibanj 1909. i što se govori o njegovom uspjeha. Kad je stigla Vaša P. P. Sloboda i u njoj rečeni dopis svak je rado čitao, osim vodja uprave radnje grobnica, koji su se užasno namrgodili i brže bolje na svu prešu uročili sjednicu, ne bili kako puku začepili usta i svoj neopravdani nemar štogod umanjili. U sjednici najprije govori vodja najširi gaća i najveće kape i udrivši se rukom po koljenu glasno započe. Moja braćo i družino, jeste pročitali dopis o grobnicam, mora se na žalost priznat da je istina, a to je za nas prvake i patriote bez interesa grdna ćuska i nemila blamaža. Osvietlajmo naša lica, uredimo, grobnice i sve kako treba u grobištu, nek je ponos i neka nama i našem mladjem pokdljuju duši na čast. Neka se dogotovi dok svršši radnja na Gubavici. Poslie malo časova drugi govornik, komu se tresu gaće ko da mu je u nje uletilo juto obada i stršena kaže, da je to odveć kratko vrime te da se produlji dok se uredi rieka. Cetina u Sinjskom polju, nu ni ovi predlog ne odobrava se već treći vodja, točni i revni nadzornik i pohvalni redar mjesnih krčama zbori. Rudnja ogromna, troškovi veliki te cienim shodnim dokončanje grobnica dogotovljenjem željeznice nu Bugojno. Svi ovi zamašiti predlozi ostaše jalovi. Najposlie iztače se najprostiji vodja i u svojoj uzrujanosti i gnjevu zavika: Što ćemo pekljaniti toliko, svi se odrecimo, priznajem pako da će nas udarit žigom sramote, ali hvala Bogu! Na to svi prisutni prosvjedovaše i za vikaše: Ne za ljubav Božju! Svak šuti, napokom skaču i odlaze bez zaključka.

Moram bez laskanja već iskreno i odrisiti zamjeriti G, dopisniku, koji u svojoj pjesničkoj mašti prispodoblja vodje raznim četveronožnim, i da nisu prokušane strpljivosti i samozataje dali bi mu po šiji i po vratu. Ja ih vrlo dobro poznajem, jer sam se često ušuljao medju nje, smatram i cienim ih za Dolac d. kako Car Murat ocienio Lazara za Srbiju, kad mu je pisao: Oj Lazare od Srbije glavo!

Dopis je nešto potresao odavno nervozne i uzrujane živce na Poglavarstvu. Bilo je puhanja, gladjenje brade, zasukanje brkova, udaranje po tjemenu i lupanje nogu po tavanu te ozbiljna klicanja. Nu, vidi te pasje vjere škrapara, Mosorana i gluponja, možda nepojme, da su nam slobodne ruke i da je njihova sudbina u našim rukama, da im je doći u ovaj ured osvjedočili bi se kako se ovdje radi za njihovo dobro. vidili bi ovaj naramak spisa, kojim se traži usrećit ih, ako su ipak bili zapostavljeni u razdieljenju sjena, nemari! da su ljudi došlo bi i njihove vrime. Bilo se je odlučilo poslati učitelja poljodjelstva, da ih pouči gojiti spuže, ali nehar-nici nezaslužuju, dakle ništa. Jednom golobradom pisarčetu dopalo je da se pozovnu evropski miši, kad se sruši prisita draga, jer da on poznaje tajnu, kako dinamiti sve evropske lisice, da pokolju miša, a to bi bila velika korist, ne bi trebalo hraniti mačke, a to bi bilo od zamašite vriednosti.

Makarska.

Izlet hrv. Sokola u Dubrovnik. Jučer na Srce Isusovo Barunom Gautsch naš hrv. Sokol pravio svoj II izlet u pitomi Dubrovnik. Sokolaša bilo je 50 a drugih gradjana gospodja i gospojica do 80 ukupno 130 osoba. Pošli u jutro rano na 3 sati, a ondje oko 10 u večer istim brzim i udobnim parobrodom na povratku. Svi bez iznimke nemaju dostatnih rieči, da se pohvale o liepom i srdačnom dočeku u Gružu sa strane onamošnjeg Sokola, občine, koja poslala svoju izvrsnu glazbu i koja ne samo kad su došli, nego preko objeda na polazku i preko celog dneva, svirala njima u čast. I gradjanstvo onog pitomog i skladnog grada bilo im veoma sustreljivo. U Sokolani počastiše se hladnim jelima u Hotel de la Ville, zajednički objed preko kojeg Staroste Sokola izrekoše srdačne govore. S onim izletom svi su zadovoljni i kažu, jedan od najljepši najugudnijih izleta što je Sokol dosad pravio. I pitomo Korčula ih liepo i bratski dočekala. Kad Gautsch tamo došao preko 30 brodica našareni trobojnicom a do parobroda mužari pucahu s ova silan sviet pozdravljao rubcim mašući itd. Doisto svi naši bijahu vrlo iznenadeni na takom bratskom dočeku. I zapovjednici parobroda veliku pohvalu zaslužuju jer bijahu veoma ljubezni sa svimi. Uprava društva dala im polakšicu. Ovaj izlet ostat će svima izletnicim u miloj uspomeni.

N. A.

Izpravak.

Nije istina da na Kotarskoj Bolestničkoj Blagajni postupa se prema radniku, kao da je kakova pogibeljna zvier.

Nije istina da sam kao Upravitelj čovjek tiran sa bolestnim radnicim.

Nije istina da je Petar Lovrić Matin pošto je izišao iz mjestne Bolnice, prijavio se blagajničkom liečniku još bolestan, a on da ga nije htjeo pregledati, nego ga otjerao raditi.

Nije istina da je Šime Lovrić Matin bio otjeran od liečnika Blagajne, koji da mu nije htjeo propisati liek; nego je istina da je Šime Lovrić Matin od 3 do uključivo 8 Lipnja bio bolestan, liečen od liečnika Blagajne — iza te dana primio podporu.

Šibenik, 13 Lipnja 1909.

Upravitelj
Juraj Grimani.**Viesti.**

Stražičić izćuskan. Brzjavljaju nam na 21. o. mj. Jutros u 10 sati Milan Danilo izćuskaao na gospodskom trgu, pred Troccoliovom kafanom u Spljetu Antu Stražičića, urednika „N. Jedinstva“ u prisutnosti mnogobrojne Spljetske gospode, radi nekih članaka Frane Šimete iz Staroga pod apokrifnim naslovom „pišu nam iz Trogira,“ proti njegovu otcu čestitom i poštenom Ivanu Danilu. Stražičić dobio dvie poštene čuške pobjegao u kafanu, Danilo ponosan šetao trgovom.

Kurs o zadrugarstvu. „Zadružna sveza“ držati će u Spljetu dne 26. do 31. jula u občinskoj viećnici kurs ovim rasporedom: 26. jula (ponedjeljak) u 9 sati: Povjest i razvitak zadrugarstva; 27. jula (utorak) u 9 sati: Kreditne zadruge; 28.

jula (srieda) u 9 sati: Dužnosti članova uprave i nadzornog odbora. Glavne skupštine; 29. jula (četvrtak) u 9 sati: Najvažniji zakoni i odredbe, propisi glede poreza, pristojbina, biljega itd.; 30. jula (petak) u 9 sati: Zadruge za nakup, proizvod i prodaju. Zadružna škola; 31. jula (subota) u 9 sati: Druge poljodjelske zadruge. Svako poslie podne biti će praktično poučavanje u zadružnom knjigovodstvu i to za blagajne Rajfajzenovke i druge zadruge sve na temelju formulara. Kurs će voditi osobe iz centrale uz g. Rašića. Siromašniji članovi zadruga koji su pod ovom savezom, dobiti će podporu ako to zatraže pismeno. Učestnici treba da se dopisnicom jave na adresu: dr. Ante Alfirević, Spljet. Učestvovati mogu i nečlanovi ako se prije prijave pismeno.

Svega po malo.**Socijal-demokrati i blagajnice.**

Okružna bol. blagajnica u Budimpešti, koja je u rukama socijal-demokrata, izkazuje za godinu prošlu $\frac{1}{2}$ milijuna kruna manjka. Izdalo se 6, a primilo $5\frac{1}{2}$ milijuna kruna. Ako promislimo, da je kod te blagajnice zaposleno i namješteno do 100 socijal-demokratskih korifeja, koji imaju godišnju plaću od 2400—12.000 kruna, tada ćemo lako svatiti odkud taj ogromni deficit. — Tu skoro je bila u V. Varaždinu razpuštena organizacija crvendačkih bojadisara soba, jer je oblast našla najveći nered u knjigama. Novaca nika-kvogva nije bilo, vodstvo je reklo, da su ga odnieli lopovi! Lopovi dakako!

Gdje se najviše troši kave?

To je proračunao jedan francuzki slatističar. Nije to u Turskoj kako se je do sada mislilo. Najviše kave troše Niemci, Švicari, Sjeverni Američani, Belgijanci, Danci, Švedi i Norvežani. U tim zemljana naime dolaze godišnje tri kile kave na pojedinu osobu. Potrošak kave izmedju 1—3 kilograma na pojedinca pada u Francuzkoj, Austro-Ugarskoj, Južnoj Africi, Argentini i Uruguayu, a izpod jednog kilograma u Turskoj, Rusiji, Australiji, Španiji, Grčkoj, Kanadi i Englezkoj.

Gladujući milijunaš.

Prije nekoliko dana umro je u Antwerpenu vrlo bogati posjednik Gabriel Rump. — Premda imadjaše ogroman posjed zemalja, koji mu odbacivaše veliki godišnji prihod, bijaše takova tvrdica, da se ni do sita najeo nije. Godine i godine gladovaše i bijaše postrance odijeljen od prijatelja i rodbine, kukavno i biedno. Stanovao je na tavanu, a stara neka slamnjača služila mu za noćno ležište. Mnogogodišnjim oskudnim životom njegovo je tielo tako oslabilo, da je umro.

Gibanje medju macedonskim Bugarima.

Bugari dižu se po čitavoj zemlji i neće da plaćaju vojničkog poreza. Poglavice čekaju nove instrukcije iz Carigrada.

Kreta i Turska.

Kretsko se pitanje sve bolje zaoštruje. Turskoj nude novčanu kompenzaciju, ako privoli na aneksiju sa strane Grčke. Turska pak toga ne bi htjela već hoće da koncentrira vojsku na Kreti. Austrija i Njemačka još ne rekoše svoju, pa je za sada još položaj veoma nejasan.

Gusari u Sredozemnom moru.

U blizini otoka Samotrake napali su gusari dva grčka broda i orobili ih. Kapetani

i momčad su poubijani, a brodovi sa lješinama na palubi dovučeni su u luku od jednog drugog broda, koji je mimo išao.

Interesantna parnica.

Javlja iz Beograda: Ovih je dana svršena jedna interesantna parnica. Neka zagrebačka tvrdka nabavila je za vlade kralja Aleksandra slike kralja Saše i kraljice Drage za javne zavode, škole itd. Poslie umorstva kraljeva nije vlada htela platiti račun. Tvrdka je podigla parnicu, koju je i dobila te sada plaća državna blagajna prvi obrok od 52.000 kruna.

Najstariji crkveni sat.

„Figaro“ javlja, da se najstariji sat nalazi na tornju crkve Eustahija u Milanu, koji je onamo postavljen godine 1309. dakle upravo 600-godišnji jubilej! Još ga Dante spominje. Podpunih šest stoljeća gleda taj sat na komešanje ljudsko pod sobom. On je jedini ostao hladnokrvan, postojan i točan, dok je sve oko njega i pod njim mjenjalo i nestajalo.

Mlieko mjesto alkohola.

Osoblje njemački državni tiskara, oko 2.400 ljudi pije u svojim radionicama mlieko mjesto alkohola. Godine 1907. popilo ga je 27.019 litara i 1908. 49.080 litara.

I to je moda.

U Londonu uvedena je u visokim krugovima moda sa medvjedima. Aristokratske liepe dame, kad se voze na kolima drže u naručaju maloga medvjeda. Sad su londonski trgovci u velike počeli naručivati iz Srbije male medvjede. Kako se modi rado nasliedjuje bojatai se je, da se „medvjedska moda“ ne prenese i na kopno Europe. Svakako je stekla novu izvoznju granu trgovine, a podjednno će se osloboditi divlje zvieradi, koje je ondje previše.

Admiral Saie paša brisan iz listina mornarice

Po jednoj je viesti sin bivšeg velikog vezira Čiamil paše, admiral Said paša, koji je pobjegao radi revolucije, brisan iz listina turske mornarice.

Poruke uredništva.

Cienjena gg. dopisnici Makarska, Dolac donji, molimo Vas da nam drugi put pišite na boljem papiru i čitljivo, jer nam nije bilo moguće sve razumjeti. — Zdravstvujte!

„Hrvatska Tiskara“ (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik

Traži se **dobri kovač**
vješt podki-
vanju za

Veluluku (Korčula)

Tko je voljan ići neka se obrati na

Petra Vlašića

u

Kaputini Velaluka